

Inleiding

Al tientallen jaren ben ik begunstiger van de Stichting Menno van Coehoorn. Deze stichting ijvert voor de instandhouding van de historische vestingwerken in Nederland of daarbuiten; in het laatste geval die met een Nederlands verleden. De begunstigers van de stichting ontvangen een goed verzorgd kwartaalblad, SAILLANT geheten. Alweer enige jaren geleden was bij een artikel over de Biberbunker op Voorne een foto opgenomen van een van de redacteuren van dit blad, Kees Ampt (zie fig.1), die met enige trots een exemplaar toonde van het instructiemodel van een rekenschijf die hij, samen met een ander, voor PTT ontwikkeld had. Ik kreeg toen de idee om een stukje te schrijven voor de MIR en heb voor meer informatie contact gezocht met de heer Ampt. Door allerlei oorzaken is toen van het schrijven van dit stukje echter niets gekomen en ook is het contact verwaterd. Ruim een jaar geleden bleek dat Andries de Man een artikel voorbereidde over de Radiac rekenschijven en -linialen die voor hetzelfde doel ontworpen waren als de PTT-schijf, namelijk het berekenen van onder meer de tijd die men na een kernwapenexplosie in een beschermende omgeving moest blijven om het risico van een radioactieve besmetting tot aanvaardbare proporties terug te brengen. Intussen was het contact met Kees Ampt weer hersteld en ik nam mij voor om na publicatie van het artikel van Andries de Man en op basis van de door Kees Ampt verstrekte informatie iets over de achtergronden van de PTT schijf te schrijven.

De PTT-schijf

Drs. C.G.F. Ampt ontwierp in samenwerking met ing. K.K. Keimpema - werkzaam bij de "Dienst Voorzieningen Bijzondere Omstandigheden" van PTT - een rekenschijf om het personeel van de Districtcentrales in staat te stellen een schatting te maken van de tijd die ze na een kernwapenexplosie in hun NBC-onderkomen moesten blijven.

De toen in gebruik zijnde NATO-schijf was te ingewikkeld en gaf alleen maar een getal, terwijl ook de ontwerpfilosofie voor de gebruikers niet duidelijk was. Daarnaast was er altijd grote onzekerheid over de berekende waarden vanwege het mogelijk "afwijkende verval"

De PTT-schijf ging uit van de Nederlandse omstandigheden, dit in tegenstelling tot de NATO-schijf die bruikbaar moest zijn in alle NATO-landen. Dit was geoorloofd omdat er veel minder verschil was in bodemstoffen en daardoor ook veel minder variatie in de vervalconstanten. Door de uitvoering was het aflezen nauwkeuriger mogelijk en dat resulteerde in een betere schatting van de in acht te nemen tijdsduur voordat men weer naar buiten kon gaan.

Het grote voordeel van de PTT-schijf was echter, dat wel rekening was gehouden met mogelijk "afwijkend verval", door met een kleurcode de marge aan te geven waarbinnen het resultaat in dat geval zou afwijken van "normaal verval".

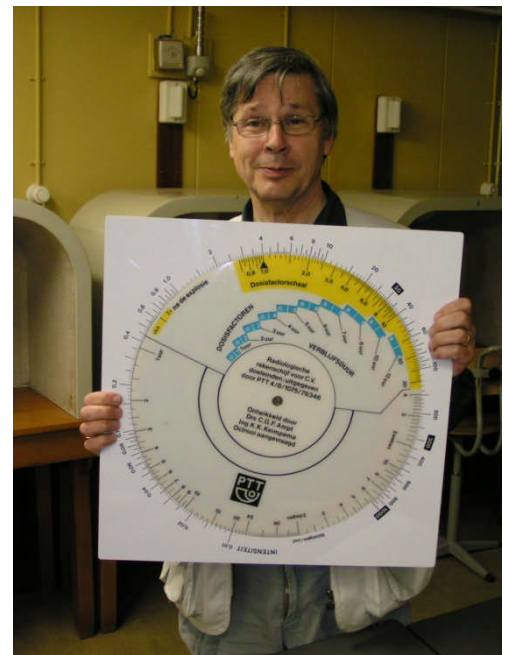

Foto 1 (Foto C. Limonard SAILLANT)

De schijf werd maart 1982 in Nederland gepatenteerd en al eerder in andere landen: in de VS in september 1978 en in het Verenigd Koninkrijk in oktober 1978. Later in Frankrijk in december 1983, in Duitsland in januari 1985 en tenslotte in Japan in december 1985. (Voor het Nederlandse octrooibewijs zie fig.2)

De schijf werd bij PTT snel ingevoerd omdat deze, na een korte instructie en enig oefenen, op een eenvoudige en snelle wijze een goede prognose van de benodigde verblijfstijd mogelijk maakte. Dit alles leverde een besparing op van ca. fl. 200.000,- aan opleidingskosten, reden voor PTT om beide ontwerpers in 1981 een beloning van Hfl. 1800,00 uit de Ideeënbus te verlenen.

Een aanvraag voor een beloning uit de Rijks Ideeënbus werd niet gehonoreerd, omdat de dienst Bescherming Bevolking van mening was de schijf geen toegevoegde waarde had.

Waarschijnlijker is dat de BB, met ook beroepspersoneel, een uitholling van de functie Radiologisch Verkenner vreesde "omdat iedereen met die schijf zou kunnen werken".

Er zijn uiteindelijk van de schijf twee uitvoeringen gemaakt:

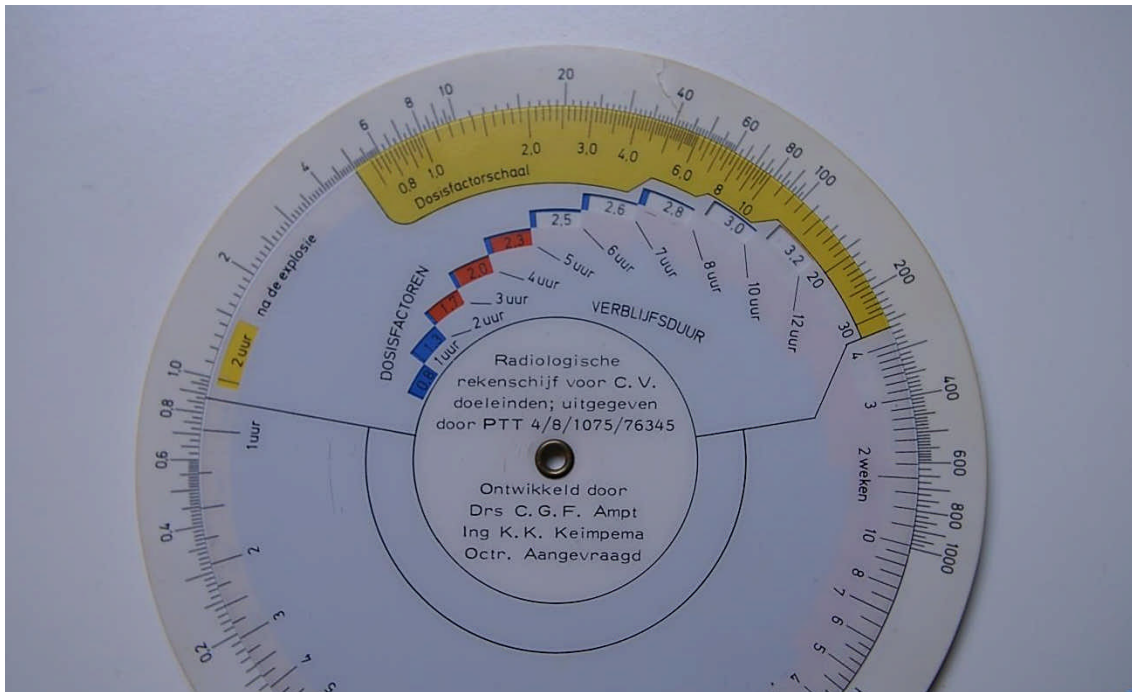

fig 3

De eerste, modelnummer 4/8/1075/76345, bleek in een minder goed verlichte ruimte, door de wat fletse kleuren en de dunne letters, moeilijk afleesbaar.

Bij de tweede serie, met modelnummer 4/8/1075/76346, is dit verholpen(fig.3 en fig.4).

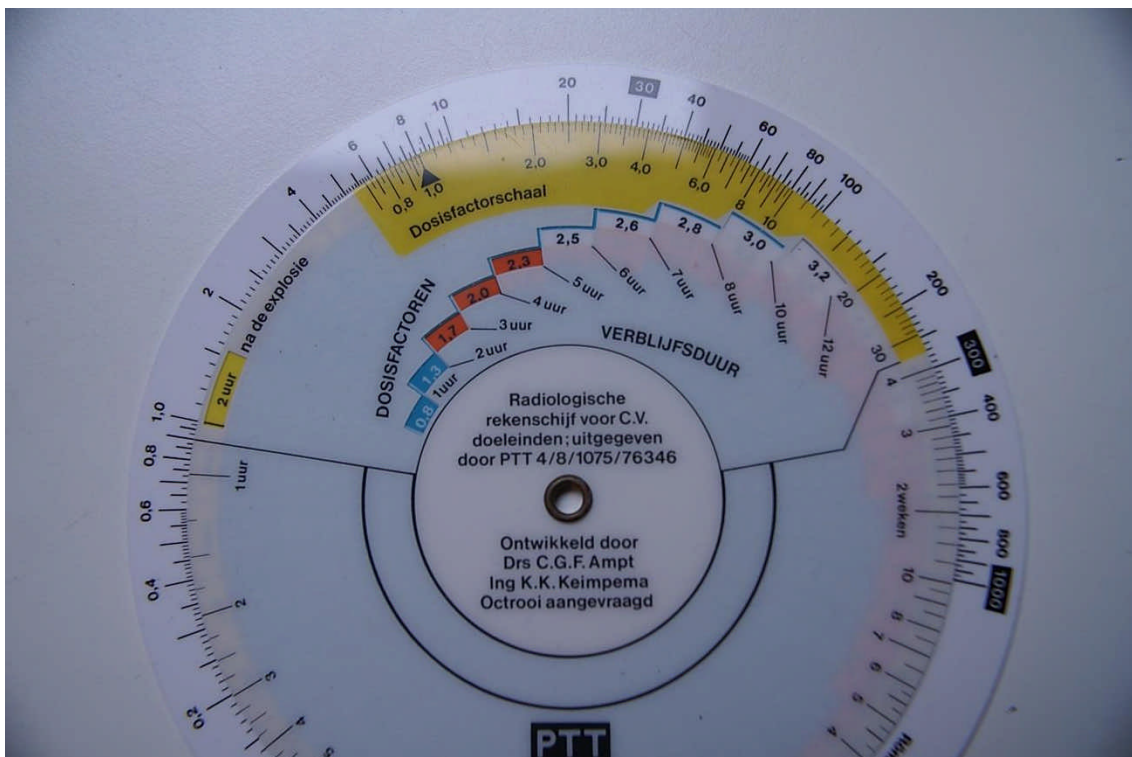

fig 4

Gelukkig is de schijf nooit nodig geweest voor het doel waarvoor hij indertijd ontworpen is. Beide schijven zijn nu alleen nog maar interessant voor verzamelaars en dat is waarschijnlijk de beste oplossing.

Met dank aan Kees Ampt voor de informatie en de scan van het octrooibewijs en de redactie van Saillant voor het beschikbaar stellen van de foto.

Exemplaar voor de uitvinder: Drs. CORNELIS GEORG FREDERIK AMPT
te Voorburg.-

Koninkrijk der Nederlanden

Octrooiraad

Octrooibewijs

OCTROOI Nr. 168353

De Octrooiraad verklaart, dat op de aanvraag Nr. 7601448 , ingediend op
12 februari 1976 -----

een octrooi is verleend aan:

DE STAAT DER NEDERLANDEN, TE DEZEN VERTEGENWOORDIGD DOOR DE
DIRECTEUR-GENERAAL DER POSTERIJEN, TELEGRAFIE EN TELEFONIE
te 's-Gravenhage.-----

Uitvinders: Drs. CORNELIS GEORG FREDERIK AMPT te Voorburg en
Ing. KEIMPE KLAAS KEIMPEMA te Zoetermeer.-----

voor: Rekentuig.-----

Aan dit bewijs is een exemplaar van het octrooischrift gehecht, genummerd 168353
en gedagtekend 17 februari 1982.-----

De bescherming krachtens dit octrooi kan zich uiterlijk uitstrekken tot en met
11 februari negentienhonderd zes en negentig.-----

Uitgereikt te Rijswijk, 26 maart 1982.-

DE OCTROOIRAAD,

Namens de Voorzitter

Br.